

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-46-14
Otsuse kuupäev	20. november 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Hannes Kiris, Indrek Koolmeister, Jaak Luik, Tambet Tampuu
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 275 000 krooni kuni 300 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 30 000 krooni; riigilõivuseaduse § 57 lg-te 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 17 575 euro 70 senti kuni 19 173 eurot 49 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 1917 eurot 34 senti
Menetluse alus	Tartu Maakohtu 12. juuni 2014. a määrus tsiviilasjas nr 2-10-19622
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Jätta rahuldamata Tartu Maakohtu taotlus tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; RT I, 22.12.2010, 1) § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 275 000 krooni kuni 300 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 30 000 krooni, ja riigilõivuseaduse (RT I, 31.12.2010, 25; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lg-d 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 17 575 euro 70 senti kuni 19 173 eurot 49 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 1917 eurot 34 senti.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Tartu Maakohus jättis 29. augusti 2011. a otsusega rahuldamata Ago Vineri (hageja) hagi Ahti Tilga (kostja) vastu. Kohus jättis menetluskulud hageja kanda.
2. Tartu Ringkonnakohus tühistas 30. veebruari 2013. a otsusega Tartu Maakohtu 29. augusti 2011. a otsuse ja tegi uue otsuse, millega rahaldas hagi osaliselt ning jättis menetluskulud kostja kanda.
3. Riigikohus jättis 31. juuli 2013. a määrusega kostja kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata ja kassatsiooniasme menetluskulud kostja kanda.
4. Hageja esitas 19. augustil 2013 kohtule menetluskulude kindlaksmääramise avalduse, milles märkis menetluskuludeks riigilõivud 3834 eurot 68 senti ja õigusabikuludeks 4020 eurot. Kostja

esitas 28. oktoobril 2013 vastuväite menetluskulude kindlaksmääramise avaldusele riigilõivu ja õigusabikulude osas.

5. Tartu Maakohus rahuldab 12. juuni 2014. a määrusega hageja menetluskulude kindlaksmääramise avalduse osaliselt ja mõistis hageja kasuks välja menetluskulud 3200 eurot. Tuginedes Riigikohtu otsustele analoogilistes asjades, leidis kohus, et riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 275 000 krooni kuni 300 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 30 000 krooni, ja RLS § 57 lg-d 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 17 575 euro 70 senti kuni 19 173 eurot 49 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 1917 eurot 34 senti, on põhiseadusega vastuolus. Kohus märkis, et riigilõiv, mida hageja pidi riigilõivuseaduse järgi tasuma, on ebaproportsionaalne menetlusökoonomia printsiibiga, mille saavutamiseks on riigilõivu määrad kehtestatud. Tartu Maakohus jättis 12. juuni 2014. a määruse põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks Riigikohtule edastamata.

6. Hageja esitas Tartu Maakohtu 12. juuni 2014. a määruse peale määruskaebuse, milles palus see tühistada ja teha uus lahend, millega rahuldada hageja menetluskulude hüvitamise avaldus täies ulatuses. Kostja palus jätta Tartu Maakohtu määruse muutmata.

7. Tartu Ringkonnakohus peatas 11. septembri 2014. a määrusega tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 356 lg 2 alusel määruskaebemenetluse kuni Tartu Maakohtus põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud riigilõivuseaduse sätete põhiseaduspärasuse kontrollimiseni Riigikohtus. Ringkonnakohus märkis, et Tartu Maakohtul on 12. juuni 2014. a määrus jäänud Riigikohtule edastamata.

8. Tartu Maakohus edastas oma 12. juuni 2014. a määruse Riigikohtule 2. oktoobril 2014.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

9. Riigikogu ei esitanud Riigikohtule seisukohta vaidlustatud sätete põhiseaduspärasuse kohta.

10. Hageja leiab, et vaidlustatud riigilõivuseaduse sätted on põhiseadusega kooskõlas. Hageja hinnangul ei ole vaidlustatud riigilõivu määrad nii kõrged, et oleksid ebaproportsionaalsed menetlusökoonomia eesmärgi suhtes või takistaksid isikuid kohtusse pöördumast.

11. Kostja hinnangul on vaidlusalused sätted põhiseadusega vastuolus. Kostja märgib, et kuna tal ei olnud põhimenetluse ajal alust tugineda hagiavalduse ega apellatsioonkaebuse esitamisel riigilõivu tasumist ettenägevate sätete põhiseaduse vastasusele ning kuna seda ei teinud ka hageja, oli maakohtul kohustus sätete põhiseaduspärasust kontrollida menetluskulude kindlaksmääramise avalduse lahendamisel. Hagiavalduse ja apellatsioonkaebuse esitamise ajal kehtinud riigilõivumäärad ületasid menetlusökoonomia kui legitiimse eesmärgi saavutamiseks vajaliku läve, pärssides selliselt kohtusse pöördumist ning edasikaebamist. Justiitsministeeriumi andmetel, mis on Riigikohtus kinnitust leidnud, oli 2010. aastal tsiviilasja keskmiseks arvestuslikuks kuluks maakohtus 4459 krooni 28 senti (285 eurot) ning ringkonnakohtus 10 952 krooni 62 senti (700 eurot). Hagiavalduse esitamisel tasutud riigilõiv ületab keskmist arvestuslikku kulu 6,7 korda ning apellatsioonkaebuse esitamisel tasutud riigilõiv ületab seda 2,7 korda.

Riigikohtu üldkogu luges 21. jaanuari 2014. a kohtuotsusega kohtuasjas nr 3-4-1-17-13 hagiavalduse esitamisel tasumisele kuulunud 35 000 krooni suuruse riigilõivu määra eraõigusliku juriidilise isiku majandussuhetest tulenevas vaidluses mõõdukaks kohtusse pöördumise õiguse riiveks. Praeguses asjas on menetlusosalisteks füüsilised isikud, mistõttu tuleks teha eelviidatud kohtuotsusest erinev lõppjäreldus.

12. Õiguskantsler on seisukohal, et hagiavalduse ja apellatsioonkaebuse esitamisel tasuda tulnud riigilõivu määrad olid põhiseadusega vastuolus.

13. Justiitsminister leiab, et vaidlustatud sätted on põhiseadusega kooskõlas. Vaidlusaluste riigilõivumääradega välditakse liigsete ja pahatahtlike kaebuste esitamist, arvestades menetlusökonoomia kui põhiseadusliku õigusväärtusega. Justiitsministri hinnangul ei ole vaidlusaluses asjas tsiviilasja hinna alusel hagiavalduselt tasumisele kuuluva riigilõivu määr, s.t 1118 eurot 45 senti liiga kõrge ega ebaproportsionaalselt koormav.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTTED

14. Riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; RT I, 22.12.2010, 1) § 56 „Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine” lg 1:

„(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.”

15. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses” (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) väljavõte:

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
275 000	[---]
300 000	30 000

16. Riigilõivuseaduse (RT I, 31.12.2010, 25; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 „Tsiviilkohtumenetluse toimingud” lg-d 1 ja 22:

„(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.

[---]

(22) Tsiviilasjas tehtud maakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu sama palju, kui tuleb tasuda hagi või muu avalduse esialgsel esitamisel maakohtule, arvestades apellatsioonkaebuse ulatust.”

17. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses” (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) väljavõte:

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
17 575,70	[---]
19 173,49	1 917,34

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

18. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 9 lg 1 järgi saab esimese või teise astme kohus alatatada põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse, kui on jätnud asjassepuutuva õigustloova akti kohtuasja lahendamisel kohaldamata. Kohtuasja lahendamine hõlmab nii kohtuasja

sisulise kui ka asjaga seotud menetluslike küsimuste lahendamise. Praegusel juhul on Tartu Maakohus algatanud põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse kohtuasjaga seotud menetluslikku küsimust lahendades, määrares ja välja mõistes hüvitatavate menetluskulude suuruse.

19. Riigilõivu tasunud isik või isik, kelle eest lõiv tasuti, saab enamtasutud riigilõivu tagastamise taotluse esitamisel põhiseaduse § 15 lg 1 alusel nõuda kohtulahendi jõustumiseni riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist (Riigikohtu üldkogu 28. veebruari 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-13-12, punkt 36; Riigikohtu üldkogu 2. aprilli 2013. aasta määrus asjas nr 3-2-1-140-12, punkt 20). Praeguses asjas on Tartu Ringkonnakohtu otsus, millega rahuldati hagi osaliselt, jõustunud Riigikohtu 31. juuli 2013. a määrusega, mille alusel jäeti kassatsioonkaebus menetlusse võtmata. Riigikohus on aga märkinud, et kui menetlusosalisel puudus võimalus tõstatada riigilõivu põhiseaduse vastasuse küsimus tsiviilasja menetluse kestel, on tal selleks õigus menetluse järel (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 9. septembri 2014. a otsus asjas nr 3-4-1-22-14, punkt 21; Riigikohtu üldkogu 2. aprilli 2013. a määrus asjas nr 3-2-1-140-12, punkt 20). Kostjal oli praeguses asjas õigus tõstatada riigilõivu määrade põhiseaduse vastasuse küsimus põhimenetluse järel, sest tal puudus selleks võimalus tsiviilasja menetluse kestel. Tartu Maakohtu 12. juuni 2014. a taotlus põhiseaduslikkuse järelevalve algatamiseks on lubatav.

20. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (PSJKS § 14 lg 2).

21. Tartu Maakohus tunnistas 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 275 000 krooni kuni 300 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 30 000 krooni. Maakohus tunnistas samuti 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lg-d 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 17 575 euro 70 senti kuni 19 173 eurot 49 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 1917 eurot 34 senti. Kuna kohtud olid menetlenud hagiavaldust 285 000 krooni nõudes, mille esitamisel oli kohustus tasuda riigilõivu 30 000 krooni, ja apellatsioonkaebust hinnaga 18 214 eurot 82 senti, mille esitamisel tuli tasuda riigilõiv 1917 eurot 34 senti, oleks maakohus pidanud vaidlustatud sätete põhiseaduspärasuse korral tegema määruskaebuse kohta teistsuguse otsustuse. Kolleegium leiab seetõttu, et määruskaebuse lahendamise ajal Tartu Maakohtus olid RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 ja RLS § 57 lg-d 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 vaidlustatud osas asjassepuutuvad sätted.

22. Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. a otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, punkt 12). Riigilõiv piirab põhiseaduse § 14 ja § 15 lg 1 koostoimes tagatud põhiõigust tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 17. juuli 2009. a otsusest kohtuasjas nr 3-4-1-6-09, punktid 15, 20 ja 22). Ülemäärase riigilõivu tasumise kohustus riivab ka põhiseaduse §-s 32 tagatud omandipõhiõigust (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 12. septembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-26-13, punkt 18).

23. Tsiviilasjas 2-10-19622 tuli hagejal tasuda hagiavalduselt riigilõivu 30 000 krooni, mis vastab tema apellatsioonkaebuselt tasutud 1917 euro 34 senti suurusle riigilõivule. Riigikohus on tunnistanud 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lg 1 ja lisa 1 põhiseaduspäraseks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 300 000 krooni kuni 350 000 krooni tuli eraõigusliku juriidilise isiku majandussuhetest tulenevas vaidluses hagiavalduselt tasuda riigilõivu 35 000 krooni (vt Riigikohtu üldkogu 21. jaanuari 2014. a otsus asjas nr 3-4-1-17-13) ja sama riigilõivu määra (2236 eurot 90 senti ehk 35 000 krooni) 1. jaanuarist 2011 kuni

30. juunini 2012 kehtinud riigilõivuseaduse redaktsioonis (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. juuni 2014. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-13-14).

24. Riigikohus on seega tunnistanud proportsionaalseks abinõuks menetlusökoonomia ja õigusemõistmise kulude kandmises osalemise legitiimsete eesmärkide tagamisel vaidlusalusest 30 000 krooni ehk 1917 euro 34 sendi suurusest riigilõivu määrast kõrgema riigilõivu määra. Riigikohus on eelnimetatud üldkogu otsusele viidates tunnistanud põhiseaduspäraseks praegu vaidluse all olevast riigilõivu määrast ka 159 eurot 77 senti madalama riigilõivu määra kohtuasjas, kus menetlusosalisteks olid füüsilised isikud (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 18. veebruari 2014. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-61-13). Praegusel juhul ei esine selliseid asjaolusid, mille põhjal peaks kolleegium otsustama teisiti tsiviilasjas nr 2-10-19622 hagiavalduselt tasuda tulnud 30 000 krooni ja apellatsioonkaebuselt nõutud 1917 euro 34 sendi suuruse riigilõivu põhiseaduspärasuse suhtes.

25. Kolleegium jääb Riigikohtu senises praktikas kujundatud kaalutluste juurde ja jätab rahuldamata Tartu Maakohtu taotluse tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 275 000 krooni kuni 300 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 30 000 krooni, ja RLS § 57 lg-d 1 ja 22 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 17 575 euro 70 sendi kuni 19 173 eurot 49 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 1917 eurot 34 senti.

Priit Pikamäe

Hannes Kiris

Indrek Koolmeister

Jaak Luik

Tambet Tampuu

